

**Operacja pn.
„Gospodarstwa rodzinne w dobie globalizacji”**

Tytuł wykładu:

„ Instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie”

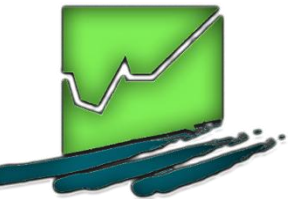
Autor: Prof. dr hab. Marian Podstawka

9-10.09.2020

Institucja odpowiedzialna za treść: Krajowa Rada Izb Rolniczych

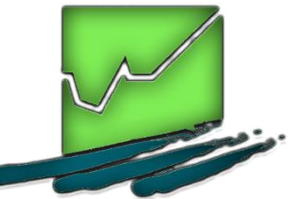

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Materiał współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Specyfika prowadzenia działalności rolniczej

- Ograniczony wpływ rolnika na wybór miejsca prowadzenia produkcji rolniczej,
- Wysoki stopień uzależnienia produkcji od czynników zewnętrznych (warunków pogodowych, klimatycznych, fitosanitarnych itp.),
- Brak możliwości ograniczenia przestrzeni prowadzenia działalności rolniczej,
- Sezonowość produkcji,
- Różnego rodzaju ryzyka (w tym Covid-19).

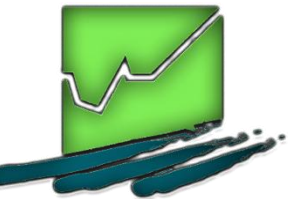
Definicja ryzyka a cele gospodarstwa rolnego

Ryzyko to przyszły, możliwy, negatywnie oceniany (nieakceptowany) stan wartości (właściwości) danego podmiotu, zdarzenia, sytuacji, procesu.

Rolnik definiuje i opisuje sytuacje, których nie akceptuje w odniesieniu do celów, które stawia sobie prowadząc gospodarstwo.

Katalog celów gospodarstwa :

- trwanie i rozwój
- maksymalizacja zysku/dochodu,
- maksymalizacja sprzedaży,
- osiągnięcie założonego udziału w rynku
- powiększanie majątku gospodarstwa rolnego
- tworzenie potencjału gospodarstwa (warunków bytowych) zachęcających do przejęcia gospodarstwa przez następcę

Źródła ryzyka w rolnictwie (zagrożenia)

Zagrożenia

Instytucjonalne (zmiany polityczne, regulacje handlowe, powiazania między partnerami)

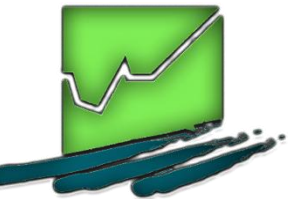
Produkcyjne (spowodowane przez warunki klimatyczne, glebowe, choroby, szkodniki, kradzież, pożar, sezonowość produkcji, choroby zwierząt (niektóre zależne w dużym stopniu od regionu)).

Osobowe (utrata zdrowia, życia osób pracujących w gospodarstwie rolnym)

Cenowe (niekorzystne zmiany cen na rynku produktów rolnych i czynników produkcji)

Finansowe (związane ze zróżnicowaniem źródeł finansowania, zmiany poziomu dochodów, dostęp do kredytów i stabilność warunków kredytowania, zmiana kursów walut , związane z podatkami, ubezpieczeniami)

Pandemiczne (zakłócające łańcuchy dostaw i funkcjonowanie rynku)

Metody ograniczania skutków ryzyka rolnictwie

Metody ograniczania skutków ryzyka w rolnictwie

INTERWENCJONIZM PAŃSTWOWY

FINANSOWY

(subsydiowanie produkcji rolnej i konsumpcji żywności przez dotacje i ulgi podatkowe)

PROTEKCJONALISTYCZNY

(obniżanie konkurencyjności importu za pomocą kwot importowych, ceł i opłat wyrównawczych)

REGULACYJNY

Stosowanie norm jakościowych oraz przepisów regulujących obrót towarami rolno-spożywczymi

PODEJŚCIE INDYWIDUALNE

KONSOLIDACJA DZIAŁAŃ

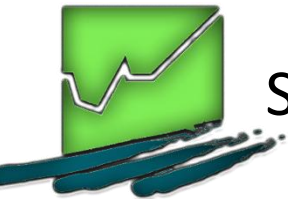
Integracja pionowa i pozioma

DYWERSYFIKACJA RYZYKA

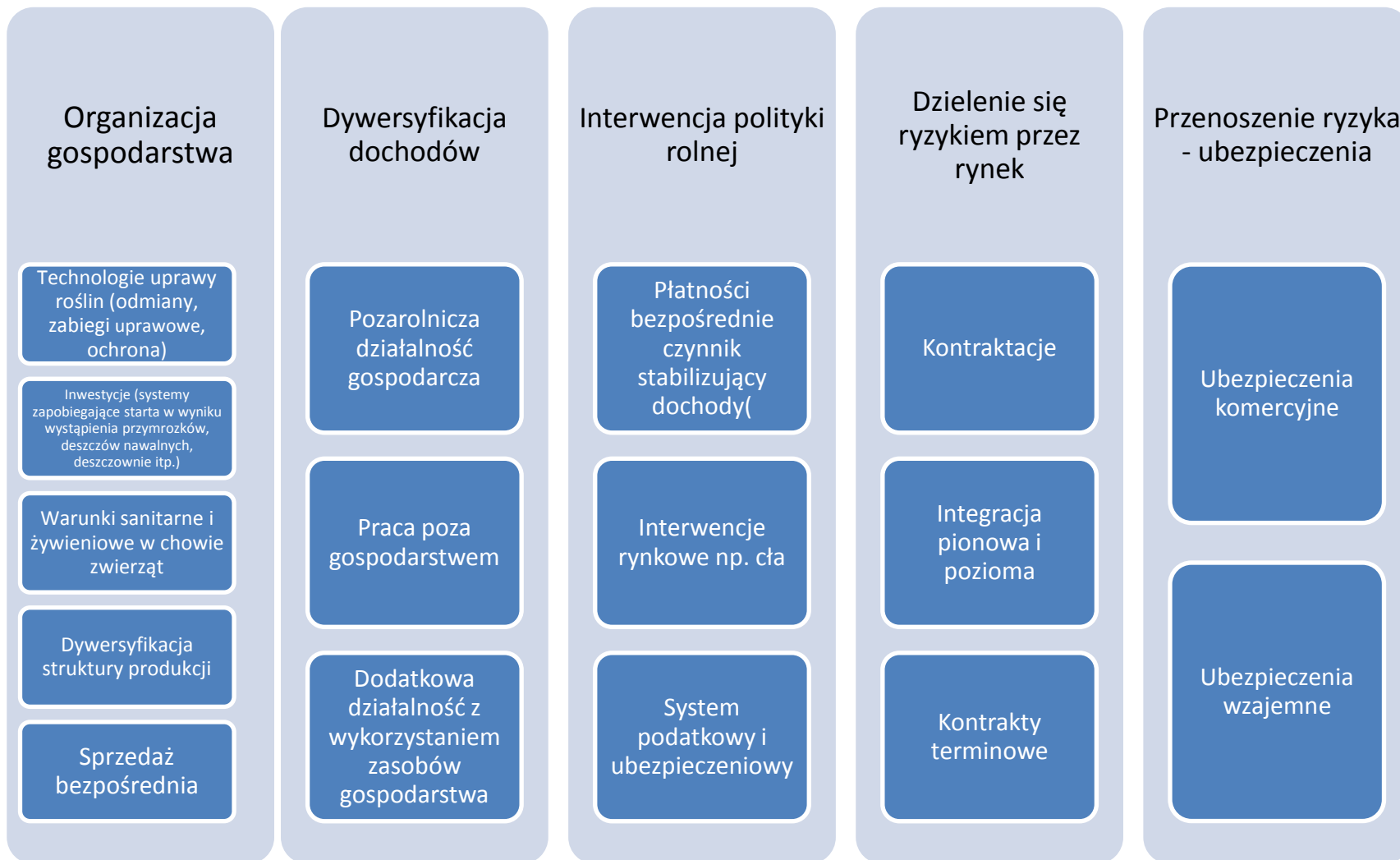
FUNDUSZE REZERWOWE (fundusze wspólnego inwestowania)

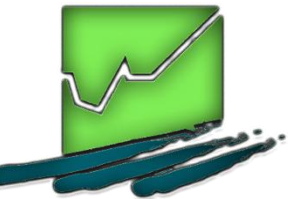
UBEZPIECZENIA (cesja ryzyka)

TRANSAKCJE NA RYNKACH
TERMINOWYCH

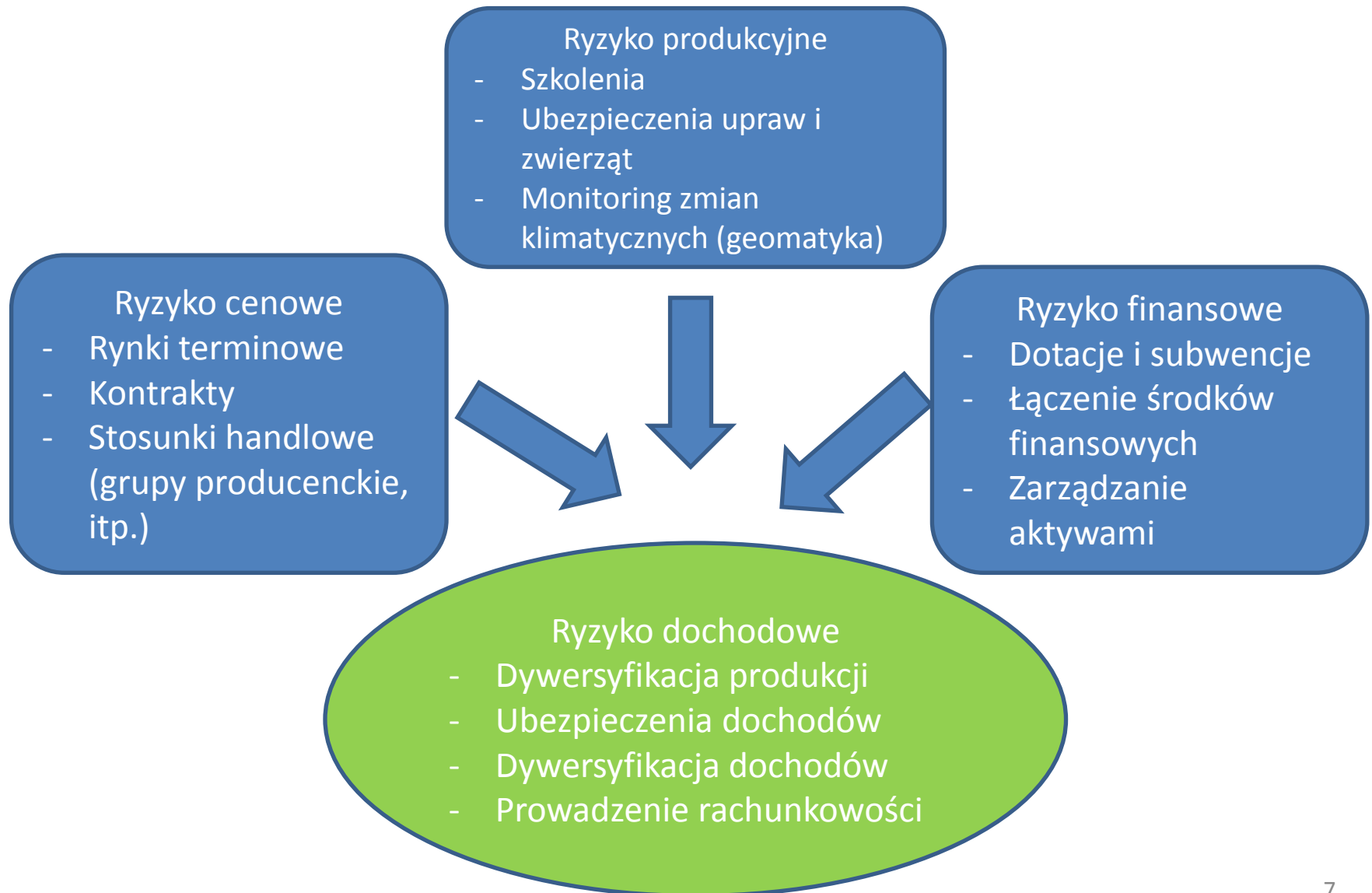

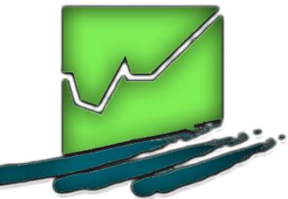
Sposoby i instrumenty ograniczania ryzyka wykorzystywane w strategiach zarządzania ryzykiem w rolnictwie

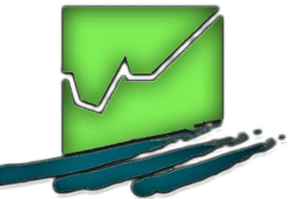
Klasyfikacja instrumentów zarządzania ryzykiem w rolnictwie ze względu na rodzaj ograniczanego ryzyka

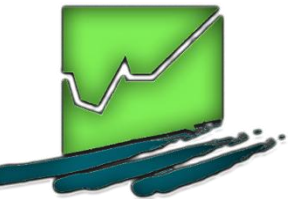
Instrumenty zarządzania ryzykiem wspierane przez UE

Okres programowania	Instrumenty zarządzania ryzykiem
Przed 2007	<p>Pośrednie instrumenty ograniczające ryzyko w rolnictwie</p> <ul style="list-style-type: none">- Płatności bezpośrednie (bezpieczeństwo dochodowe)- Regulacje rynkowe (subsycia eksportowe, ceny interwencyjne, kwotowanie produkcji) <p>Bezpośrednie instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie</p> <ul style="list-style-type: none">- Ubezpieczenia dotowane upraw i zwierząt gospodarskich - instrument wspierający zalecany przez Wspólnotę Europejską – Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1857/2006 w sprawie stosowania art. 87 i 88 Traktatu w odniesieniu do pomocy państwa dla MSP związanych z wytwarzaniem produktów rolnych)
2008-2013	<p>Pośrednie instrumenty ograniczające ryzyko w rolnictwie</p> <ul style="list-style-type: none">- Płatności bezpośrednie (bezpieczeństwo dochodowe), -- Regulacje rynkowe (subsycia eksportowe, ceny interwencyjne, kwotowanie produkcji) <p>Bezpośrednie instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie</p> <ul style="list-style-type: none">- Ubezpieczenia dotowane i fundusze wzajemnego inwestowania (wprowadzone w ramach przeglądu WPR – rozwiązanie funkcjonujące w oparciu o środki pochodzące z modulacji - Rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 z dn. 19.01.2009r. ustanawiające wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego dla rolników w ramach WPR i ustanawiające określone systemy wsparcia dla rolników)
2014-2020	<p>Pośrednie instrumenty ograniczające ryzyko w rolnictwie</p> <ul style="list-style-type: none">- Płatności bezpośrednie (bezpieczeństwo dochodowe) <p>Bezpośrednie instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie (narzędzia uzupełniające istniejący system płatności oraz instrumenty zarządzania rynkiem)</p> <ul style="list-style-type: none">- Ubezpieczenie od klęsk żywiołowych- Fundusze wzajemnego inwestowania- Zagwarantowanie podstawowego ubezpieczenia dochodu (instrument stabilizacji dochodów rolniczych)- Ubezpieczenia dotowane upraw i zwierząt gospodarskich

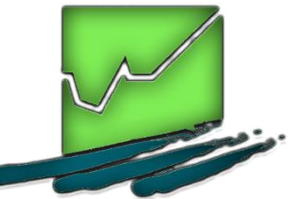
Narzędzia wsparcia zarządzania ryzykiem w ramach obecnej polityki rolnej

- **Kontrola ryzyka (Interwencjonizm państwowy)**
 - Płatności bezpośrednie
 - Inwestycje infrastrukturalne
 - Wsparcie inwestycji indywidualnych
- **Transfer ryzyka (instrumenty indywidualne)**
 - Ubezpieczenia produkcji rolnej
 - Ubezpieczenia dochodów
 - Ubezpieczenia majątku gospodarstwa rolnego
 - Pomoc budżetowa (*ad hoc*) w przypadku wystąpienia strat o charakterze katastroficznym
 - Ubezpieczenia społeczne

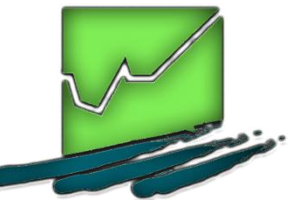
Ograniczenia dotyczące ubezpieczeń produkcji rolnej

- Występowanie ryzyk katastroficznych
- Ograniczenia informacyjne:
 - Negatywna selekcja
 - Hazard moralny
- Wysokie koszty transakcyjne
- Demotywuująca pomoc budżetowa w przypadku wystąpienia strat na szeroką skalę
- Minimalizują wyłącznie ryzyko produkcyjne podczas gdy celem jest ograniczenie ryzyka dochodowego bo to dochód, a nie wielkość produkcji jest podstawową funkcją celu gospodarstwa.

Ograniczenia dotyczące ubezpieczeń dochodów

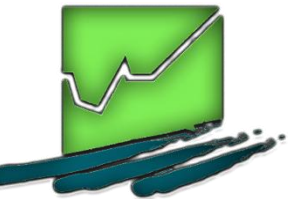
- Brak danych odnoszących się do dochodów – problem Polski,
- Kumulację roszczeń, ponieważ składową ryzyka dochodowego obok ryzyka produkcyjnego jest ryzyko cenowe,
- Rekompensata na bardzo niskim poziomie (wypłata przy spadku dochodów powyżej 30%, a wielkość odszkodowania nie może być wyższa niż 70% utraconego dochodu)

Wykorzystanie instytucjonalnych narzędzi ograniczania ryzyka w polskim rolnictwie w typach produkcyjnych gospodarstw

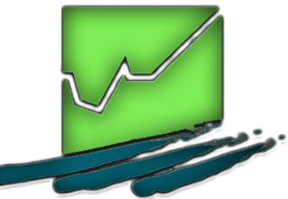
Wyszczególnienie	Uprawy polowe	Uprawy ogrodnicze	Uprawy trwałe	Krowy mleczne	Zwierzęta trawożerne	Trzoda chlewna	Drób	RAZEM
Liczba reprezentatywnych gospodarstw	177 174,02	27 886,03	32 547,73	82 839,39	53 786,99	22 444,69	4 395,51	727 312,16
Wielkość ekonomiczna w ESU/euro	16 942,94	39 958,80	14 971,50	32 885,69	14 382,67	55 790,31	154 454,13	43 193,00
Powierzchnia Użytków Rolnych w ha	21,29	5,51	8,63	22,40	17,09	20,92	20,33	16,42
Ubezpieczenia (w %):								
budynków	92,21	90,56	88,84	98,52	95,48	97,88	97,44	73,17
OC z tyt. prowadzenia gosp. rolnego	98,67	92,35	96,39	99,35	99,49	99,37	100	74,21
mienia ruchomego	23,76	16,71	19,95	27,49	22,56	28,85	21,9	18,59
komunikacyjne OC	89,25	85,64	89,07	90,23	86,31	90,8	78,66	66,65
konkretnych upraw	16,34	7,14	4,22	6,5	4,66	21,55	5,23	6,51
konkretnych zwierząt	0,20	0,00	0,00	0,81	0,81	0,89	2,63	0,44
ogólnoprodukcyjne	1,59	0,46	2,97	1,27	1,40	2,62	3,08	1,52
plantacji wieloletnich	2,53	0,39	19,33	0,07	0,37	0,00	0,00	0,98
pozostałe	7,17	7,33	2,73	8,97	5,04	7,23	13,85	4,97

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN 2018.

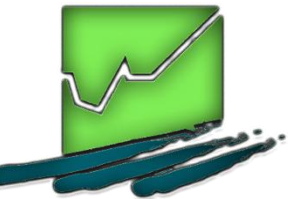
Wykorzystanie instytucjonalnych narzędzi ograniczania ryzyka w polskim rolnictwie w klasach wielkości ekonomicznej gospodarstw (w tys. euro)

Wyszczególnienie	B.małe (2<=€<8)	Małe (8<=€<25)	Śr.-małe (25<=€<50)	Śr.-duże (50<=€<100)	Duże (100<=€<500)	B.duże (€>500)
Liczba reprezentatywnych gospodarstw	273994	307441	94257	35352	15934	334
Wielkość ekonomiczna w ESU/euro	6 384,99	15 646,65	36 119,47	68 629,75	166 706,55	.
Powierzchnia Użytków Rolnych w ha	8,37	15,23	27,23	44,65	82,34	.
Ubezpieczenia (w %):						
budynków	95,55	95,27	96,52	95,97	97,95	.
OC z tyt. prowadzenia gosp. rolnego	97,17	98,75	99,08	99,38	99,81	.
mienia ruchomego	21,01	24,54	28,52	32,27	35,62	.
komunikacyjne OC	88,07	87,94	90,42	89,13	89,04	.
konkretnych upraw	6,00	10,19	17,14	21,73	28,53	.
konkretnych zwierząt	0,42	0,45	0,56	0,80	1,10	.
ogólnoprodukcyjne	1,87	1,84	1,59	3,15	3,00	.
plantacji wieloletnich	1,76	1,64	1,34	,94	1,12	.
pozostałe	5,30	7,26	7,95	7,93	10,49	.

Podsumowanie

- Rolnictwo jest szczególnie narażone na ryzyko powstające w obszarze bezpieczeństwa produkcji żywności i zdrowotności, dostaw surowców oraz w obszarze przyrodniczym (uzależnienie jakości i wielkości dostaw od warunków atmosferycznych). Te specyficzne grupy ryzyka powodują, że za niezbędne należy uznać wszelkie działania interwencyjne państwa w sferze ochrony i zabezpieczania przed różnymi rodzajami ryzyka w rolnictwie.
- Zestaw instrumentów zarządzania ograniczaniem ryzyka w rolnictwie jest rozbudowany. Niestety zakres ich wykorzystywania jest nadal ograniczony i sprowadza się do stosowanie interwencji państwowych, wykorzystania instrumentów ubezpieczeniowych oraz klęskowej pomocy *ad hoc*.
- Zagadnienie ryzyka katastroficznego będzie zyskiwać na znaczeniu, co może powodować, że dotychczasowe instrumenty ubezpieczeniowe mogą być niewystarczające. Istnieje zatem konieczność rozważnego wsparcia budżetowego, precyzyjnie adresowanych i czasowych działań, inicjatyw i projektów związanych z zarządzaniem takim ryzykiem.

Podsumowanie

- Badania dowodzą, że w przypadku rolnictwa interwencje rządowe są wskazane. Niemniej jednak, aby były one uzasadnione, państwo powinno dostarczyć szeregu instrumentów wspomagających niwelowanie ryzyka.
- Wśród instrumentów wsparcia mających na celu pomoc w ograniczanie negatywnych skutków pojawiającego się ryzyka (spadek dochodów, spadek plonów, spadek cen itp.) wymienić należy dopłaty do ubezpieczeń upraw i zwierząt gospodarskich, fundusze wzajemne i fundusze stabilizacji dochodów, ubezpieczenia indeksowane czy np. kontrakty terminowe.
- W polskim rolnictwie od wielu lat podnosi się problem braku nowych rozwiązań mających na celu ograniczanie skutków ryzyka w tym sektorze. Co więcej obecne rozwiązania w tym obszarze (ubezpieczenia dotowane upraw i zwierząt gospodarskich) są nadal nieefektywnie wykorzystywane.
- Wydaje się, że jest najwyższy czas wprowadzania rachunkowości wśród gospodarstwa rolnych jako instrumentu oceny sytuacji produkcyjno-dochodowej i na tym tle tworzyć nowe rozwiązania ograniczające ryzyko w rolnictwie.

Dziękuję za uwagę!

Odwiedź portal KSOW – <http://ksow.pl>

Zostań Partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

